

Bolonijos procesas 2020 metais – Europos aukštojo mokslo erdvė naujajame dešimtmetyje

Europos ministrų, atsakingų už aukštąjį mokslą, konferencijos Luvene ir Naujajame Luvene 2009 m. balandžio 28–29 d. komunikatas

Mes, 46 Bolonijos proceso šalių ministrai, atsakingi už aukštąjį mokslą, 2009 m. balandžio 28–29 d. susirinkome Luvene ir Naujajame Luvene, Belgijoje, apžvelgti Bolonijos proceso pasiekimų ir nustatyti Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) prioritetus kitam dešimtmečiui.

Ižanga

1. Per dešimtmetį iki 2020 m. Europos aukštasis mokslas turi tapti esminiu indėliu kuriant tikrai kūrybingą ir inovatyvią žinių Europą. Senstant Europos visuomenei šitai galima pasiekti tik maksimaliai panaudojant visų savo piliečių talentus ir gebėjimus, visiškai įtraukiant juos į mokymąsi visą gyvenimą, taip pat plėtojant dalyvavimą aukštajame moksle.

2. Globalizacija ir sparti technologijų raida yra didžiulis iššūkis ir iš to kylančios galimybės Europos aukštajam mokslui, reiškiantys kitokius teikėjus, kitokius besimokančiuosius ir naujus mokymosi būdus. Į besimokantįjį orientuotos studijos ir mobilumas padės studentams ugdytis reikiamus besikeičiančiai darbo rinkai gebėjimus ir įgalins tapti aktyviais ir atsakingais piliečiais.

3. Mūsų visuomenės dabar susiduria su pasaulinės finansinės ir ekonominės krizės padariniais. Siekiant subalansuoto ekonomikos atsigavimo ir augimo, dinamiškam ir lanksčiam Europos aukštajam mokslui būtinas inovatyvumas, kurio pagrindas yra studijų ir mokslinių tyrimų integracija visuose lygmenyse. Mes suvokiame, kad aukštajam mokslui tenka pagrindinis vaidmuo norint sėkmingai susidoroti su kylančiais iššūkiais ir skatinant kultūrinį ir socialinį mūsų visuomenių vystymąsi. Todėl, mūsų nuomone, valstybės investicijos į aukštąjį mokslą yra didžiausias prioritetas.

4. Tvirtai įsipareigojame siekti tokios Europos aukštojo mokslo erdvės, kurioje aukštasis mokslas yra visuomenės atsakomybė ir aukštojo mokslo institucijos dėl savo įvairovės atliepia plačius visuomenės poreikius. Būtina garantuoti, kad aukštojo mokslo institucijos turėtų reikiamų išteklių įgyvendinti visus savo tikslus, tokius kaip: rengti studentus aktyviais demokratinės visuomenės piliečiais; rengti studentus tolesnei karjerai ir mokyti rūpintis savo tobulėjimu; kurti ir plėtoti plačią šiuolaikinių žinių bazę, skatinti mokslinius tyrimus ir inovacijas. Vykstančios aukštojo mokslo sistemų ir politikos reformos bus tęsiamos įtvirtinant europines institucijų autonomijas, akademinės laisvės ir socialinės lygybės vertybes ir įtraukiant visus studentus ir aukštųjų mokyklų darbuotojus.

I. Laimėjimai ir susitelkimas bendrai veiklai

5. Per praėjusį dešimtmetį Europos aukštojo mokslo erdvė buvo vystoma atsižvelgiant į intelektualinį, mokslinį ir kultūrinį Europos paveldą ir siekius ir nuolat bendradarbiaujant vyriausybėms, aukštojo mokslo institucijoms, jų studentams ir darbuotojams, darbdaviams ir kitiems partneriams. Reformos procesui buvo reikšmingas ir kitų Europos institucijų bei organizacijų indėlis.

6. Bolonijos procesu siekiama didesnio aukštojo mokslo sistemų suderinamumo ir palyginamumo, lengvesnių galimybių studijuojantiems būti mobiliais, o institucijoms – pritraukti studentus ir mokslininkus iš kitų šalių. Aukštasis mokslas modernizuojamas diegiant

trijų pakopų sistemą, teikiančią šalims savitas galimybes pirmoje pakopoje įgyti tarpinę kvalifikaciją, ir įgyvendinant Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatas ir gaires. Kuriamas Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo agentūrų registras ir nacionalinės kvalifikacijų sistemos, sudarančios Europos aukštojo mokslo erdvę ir grindžiamos mokymosi rezultatais ir darbo krūviu. Siekiant didinti mokymosi rezultatų skaidrumą ir pripažinimą Bolonijos procesas paskatino naudoti diplomo priedėlį ir Europos kreditų kaupimo ir perkėlimo sistemą.

7. Bolonijos deklaracijoje ir vėliau nustatyti tikslai ir jų įgyvendinimas tebėra aktualūs ir šiandien. Kadangi ne visi tikslai buvo iki galo pasiekti, po 2010 metų jiems įgyvendinti Europos, nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu reikės daugiau jėgų ir atsidavimo.

II. Mokymasis ateičiai: aukštojo mokslo prioritetai būsimam dešimtmečiui

8. Siekdami visapusiško aukštojo mokslo tobulumo galvojame apie būsimo meto iššūkius. Dėl to būtina nuolat rūpintis kokybe. Be to, išsaugant nepaprastai vertingą mūsų švietimo sistemų įvairovę, švietimo politika bus pabrėžiama įvairiopa aukštųjų mokyklų paskirtimi – nuo mokymo ir mokslinių tyrimų iki paslaugų visuomenei, socialinės sanglaudos didinimo ir kultūrinės plėtros. Visi aukštųjų mokyklų studentai ir darbuotojai turėtų būti pasirengę atsiliepti į kintančius sparčiai besivystančios visuomenės poreikius.

Socialinis aspektas: vienodos aukštojo mokslo prieinamumo ir įgijimo galimybės

9. Aukštųjų mokyklų studentų kontingentas turėtų atspindėti Europos gyventojų įvairovę. Todėl mes pabrėžiame socialines aukštojo mokslo įgijimo ypatybes ir tikslą sudaryti vienodas galimybes kokybiškam išsilavinimui įgyti. Aukštojo mokslo prieinamumas turėtų būti didinamas didinant nepakankamai atstovaujamų grupių galimybes studijuoti ir sudarant joms tinkamas sąlygas pabaigti studijas. Tai apima mokymosi aplinkos gerinimą, bet kokių studijų kliūčių šalinimą ir tinkamų ekonominių sąlygų visų studijų lygmenų studentams kūrimą. Kiekviena šalis, plėsdama dalyvavimą – ypač nepakankamai atstovaujamų grupių – aukštajame moksle, nusistatys pamatuojamus rodiklius, kurių sieks iki kito dešimtmečio pabaigos. Pastangos sukurti vienodas galimybes įgyti aukštąjį mokslą turėtų būti papildytos veiksmais kitose švietimo sistemos grandyse.

Mokymasis visą gyvenimą

10. Didesnio prieinamumo turėtų būti siekiama ir per mokymąsi visą gyvenimą – neatskiriama mūsų švietimo sistemų dalį. Mokymasis visą gyvenimą yra principinis visuomenės atsakomybės dalykas. Turėtų būti užtikrintas prieinamumas, teikimo kokybė ir informacijos skaidrumas. Mokymasis visą gyvenimą apima kvalifikacijų įgijimą, žinių ir supratimo plėtimą, naujų įgūdžių ir kompetencijų įgijimą ar asmeninį tobulėjimą. Mokymasis visą gyvenimą reiškia, kad kvalifikacijos gali būti įgyjamos lanksčiais mokymosi būdais, įskaitant iššęstinės formos studijas, taip pat ir profesinę patirtį.

11. Mokymosi visą gyvenimą politikos nuostatomis įgyvendinti būtinas glaudus valstybės įstaigų, aukštųjų mokyklų, studentų, darbdavių ir darbuotojų bendradarbiavimas. Europos universitetų asociacijos parengta Europos universitetų Mokymosi visą gyvenimą chartija yra veiksmingas postūmis tokiai partnerystei. Sėkmingai mokymosi visą gyvenimą strategijai svarbūs pagrindiniai anksčiau įgyto išsilavinimo pripažinimo pagal mokymosi rezultatus principai ir procedūros, – neatsižvelgiant į tai, ar žinios, įgūdžiai ir gebėjimai buvo įgyti formaliuoju, neformaliuoju, ar savaiminio mokymosi būdu. Mokymąsi visą gyvenimą finansuos ir įgyvendins atitinkamos

organizacinės struktūros. Nacionalinės švietimo politikos remiamas mokymasis visą gyvenimą turėtų atsispindėti aukštųjų mokyklų veikloje.

12. Nacionalinių kvalifikacijų sistemų kūrimas yra svarbus žingsnis įgyvendinant mokymąsi visą gyvenimą. Mūsų tikslas – iki 2012 m. įdiegti jas ir pasirengti palyginti su Europos aukštojo mokslo erdvės kvalifikacijų sistema. Tai reikės suderinti su mokymosi visą gyvenimą kvalifikacijų sistema EAME lygiu. Nacionalinėse sistemose pirmosios pakopos tarpinės kvalifikacijos gali būti vienas iš aukštojo mokslo prieinamumo didinimo veiksnių.

Gebėjimas įsidarbinti

13. Darbo rinkoje augant aukštesnės kvalifikacijos ir perkeliamųjų gebėjimų poreikiui, aukštasis mokslas turėtų studentams teikti pažangių žinių, įgūdžių ir gebėjimų, kurių jiems prireiks profesiniame gyvenime. Gebėjimas įsidarbinti leidžia asmeniui naudotis visomis kintančios darbo rinkos galimybėmis. Mūsų tikslas – kuo aukštesnė pirminė kvalifikacija, taip pat dirbančiųjų kvalifikacijos palaikymas ir atnaujinimas glaudžiai bendradarbiaujant vyriausybėms, aukštosioms mokykloms, socialiniams partneriams ir studentams. Tai leistų institucijoms geriau atliepti darbdavių poreikius, o darbdaviams – geriau suprasti švietimo galimybes. Aukštosios mokyklos kartu su vyriausybėmis, vyriausybinėmis organizacijomis ir darbdaviais turi gerinti studentams ir absolventams teikiamų konsultacinių paslaugų karjeros ir įsidarbinimo klausimais prieinamumą ir kokybę. Mes skatiname į studijų programas įtraukti darbinę praktiką, taip pat ir mokymąsi darbo vietoje.

Studento vaidmenį pabrėžiantis mokymas ir aukštųjų mokyklų, kaip mokymo įstaigų, vaidmuo

14. Mes dar kartą pabrėžiame aukštųjų mokyklų, kaip mokymo įstaigų, vaidmens svarbą ir būtinybę toliau vykdyti studijų programų reformą, kurios tikslas – studijų rezultatų gerinimas. Studento vaidmenį pabrėžiantis mokymas – tai daugiau dėmesio savarankiškam mokymuisi, naujiems mokymo ir mokymosi būdams, veiksmingai paramai ir konsultavimui, taip pat labiau orientuotam į besimokantįjį visų trijų pakopų studijų turiniui. Studijų programų reforma turi tęstis siekiant aukštesnės kokybės ir individualesnių mokymosi būdų. Dėstytojai, glaudžiai bendradarbiaudami su studentais ir darbdavių atstovais, ir toliau turi tęsti mokymosi rezultatų diegimą ir tarptautinių elementų įtraukimą plečiant studijų temų ratą. Mes prašome aukštųjų mokyklų kuo daugiau dėmesio skirti visų studijų pakopų programų dėstymo kokybei. Tai turi tapti prioritetu toliau įgyvendinant Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo gaires ir nuostatas.

Studijos, moksliniai tyrimai ir inovacijos

15. Aukštasis mokslas visuose lygmenyse turėtų remtis šiuolaikiškais moksliniais tyrimais ir plėtra, taip skatinant visuomenės inovatyvumą ir kūrybingumą. Mes suprantame, kad aukštojo mokslo studijų programos, taip pat ir tos, kurios grindžiamos taikomaisiais mokslais, gali skatinti naujoves. Todėl gyventojų, gebančių atlikti mokslinius tyrimus, skaičius turėtų didėti. Doktorantūros programos turėtų numatyti aukšto lygio mokslinius tyrimus ir turėti daugiau tarpdalykinių bei tarpsektorinių elementų. Be to, valstybinės institucijos ir aukštosios mokyklos sieks, kad karjera jauniems mokslui tyrėjams būtų dar patrauklesnė.

Tarptautinis atvirumas

16. Mes kviečiame Europos aukštąsias mokyklas ir toliau internacionalizuoti savo veiklą ir bendradarbiauti pasauliniu lygiu siekiant darnaus vystymosi. Europos aukštojo mokslo patrauklumas ir atvirumas išryškės per bendrą Europos veiklą. Šalia konkuravimo pasauliniu

mastu plėsis politinis dialogas ir bendradarbiavimas, paremtas kitų pasaulio regionų partneryste, ypač per Bolonijos politikos forumus, įtraukiančius įvairiausių visuomenės atstovus.

17. Transnacionaliniame švietime turėtų būti vadovaujama kokybės užtikrinimo gairėmis ir nuostatomis, kurios taikomos Europos aukštojo mokslo erdvėje ir kurios atitinka UNESCO ir EBPO gaires dėl tarptautinio aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo.

Mobilumas

18. Mes manome, kad studentų, jaunųjų mokslininkų ir personalo mobilumas gerina programų kokybę ir mokslinių tyrimų lygį; taip pat didina akademinį ir kultūrinį Europos aukštojo mokslo tarptautiškumą. Mobilumas yra svarbus asmens tobulėjimui ir gebėjimui įsidarbinti, jis ugdo pagarbą įvairovei ir tarpkultūrinio bendravimo gebėjimus. Mobilumas skatina kalbinį pliuralizmą, taigi stiprina Europos aukštojo mokslo erdvės daugiakalbystės tradiciją, skatina aukštąsias mokyklas bendradarbiauti ir konkuruoti. Taigi mobilumas turi būti skiriamasis Europos aukštojo mokslo erdvės bruožas. Mes kviečiame kiekvieną šalį didinti mobilumą, užtikrinti aukštą jo kokybę, plėsti jo įvairovę ir apimtį. 2020 metais ne mažiau kaip 20 procentų Europos aukštojo mokslo erdvės absolventų turėtų būti pabuvoję dalinėse studijose ar atlikę praktiką užsienyje.

19. Mobilumo galimybės turėtų būti numatytos visų trijų pakopų studijų programose laipsniui įgyti. Jungtiniai laipsniai ir programos, taip pat „mobilumo langai“ turi tapti įprastesne praktika. Be to, mobilumo politika turi būti pagrįsta praktinėmis priemonėmis, susijusiomis su mobilumo finansavimu, pripažinimu, prieinama infrastruktūra, vizų ir leidimų dirbti reglamentavimu. Būtina diegti lanksčius mokymosi būdus, gerinti informavimą, pasiekti visišką studijų rezultatų pripažinimą, remti studijas, įgyvendinti galimybę naudotis suteikta stipendija ar paskola ir kitoje šalyje. Visoje Europos aukštojo mokslo erdvėje išvykstančių ir atvykstančių studentų srautai turėtų būti labiau subalansuoti. Mūsų tikslas taip pat yra geresnis įvairių studentų grupių dalyvavimo rodiklis.

20. Siekiant į aukštąsias mokyklas pritraukti aukštos kvalifikacijos dėstytojus ir tyrėjus būtinos patrauklios darbo sąlygos ir karjeros galimybės, taip pat tarptautiniu mastu laisvas įsidarbinimas. Kadangi dėstytojų vaidmuo yra svarbiausias, karjeros galimybės turėtų būti pritaikytos didesniame dėstytojų, jaunųjų tyrėjų ir kitų darbuotojų mobilumui; remiantis esama teisine sistema mobilumo dalyviams bus sudarytos sąlygos naudotis socialinės apsaugos sistema ir pensijų bei papildomų lengvatų perkėlimo galimybe.

Duomenų rinkimas

21. Tobulesniais metodais ir plačiau renkami duomenys padės įvertinti, kaip sekasi vykdyti uždavinius, užsibrėžtus socialinėje, užimtumo, mobilumo, taip pat kitose srityse, ir bus apžvalgų ir tolesnių gairių nustatymo pagrindas.

Įvairialypės skaidrumo priemonės

22. Pažymime, kad šiuo metu imamasi iniciatyvos plėtoti priemonės, skirtas suteikti daugiau informacijos apie EAME esančias aukštąsias mokyklas, kad būtų galima geriau suprasti jų įvairovę. Manome, kad tokios priemonės, taip pat ir tos, kurios padeda aukštojo mokslo sistemoms ir institucijoms įžvelgti ir palyginti savo pranašumus, turėtų būti kuriamos glaudžiai bendradarbiaujant su svarbiausiais partneriais. Šios skaidrumo priemonės turi tiksliai atitikti su Bolonijos proceso principus, ypač kokybės užtikrinimo, taip pat mokymosi rezultatų pripažinimo, kurie tebėra mūsų prioritetai ir turi būti grindžiamos lyginamaisiais duomenimis ir atitinkamais rodikliais, siekiant apibūdinti aukštųjų mokyklų ir jų studijų programų įvairumą.

Finansavimas

23. Aukštosioms mokykloms įgyjant vis didesnę autonomiją kartu tikimasi, kad jos atlieps visuomenės poreikius ir bus atskaitingos. Būdami atsakingi visuomenei mes teigiame, kad valstybės finansavimas išliks svarbiausias prioritetas užtikrinant vienodą aukštojo mokslo prieinamumą ir tolesnę darnią autonomiškų aukštųjų mokyklų plėtrą. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama naujų ir įvairių finansavimo šaltinių ir metodų paieškai.

III. Organizavimas ir tolesnė veikla

24. Pripažįstama, kad dabartinis Bolonijos proceso organizavimas, pasižymintis bendradarbiavimu tarp vyriausybių, akademinės bendruomenės ir jai atstovaujančių organizacijų ir kitų partnerių, atitinka paskirtį. Ateityje Bolonijos procesui kartu vadovaus ES pirmininkaujanti šalis ir ES nepriklausanti šalis.

25. Siekdama ryšio su kitomis politikos sritimis Bolonijos tolesnės veiklos grupė veiks su tokių sričių kaip moksliniai tyrimai, imigracija, socialinė apsauga ir užimtumas ekspertais ir politikos formuotojais.

26. Mes pavedame Bolonijos tolesnės veiklos grupei parengti veiksmų iki 2012 m. planą siekiant įgyvendinti šiame komunikate nustatytus prioritetus ir ataskaitų, pateiktų šiai ministrų konferencijai, rekomendacijas, leidžiančias atsižvelgti į nepriklausomo Bolonijos proceso vertinimo išvadas.

Bolonijos tolesnės veiklos grupė turi:

- atsižvelgdama į renkamus duomenis nustatyti mobilumo ir socialinio aspekto matavimo ir stebėjimo rodiklius;
- apsvarstyti, kaip pasiekti subalansuotą mobilumą EAME;
- stebėti skaidrumo priemonių kūrimą ir informuoti apie padėtį 2012 m. ministrų konferencijoje;
- optimaliai naudodamasi esamomis priemonėmis sukurti tinklą geresniam Bolonijos proceso pristatymui ir informavimui už EAME ribų;
- tęsti veiklą pagal rekomendacijas, gautas įvertinus nacionalinius veiklos planus dėl pripažinimo.

27. Bolonijos proceso vyksmo vertinimas bus koordinuojamas.

- Bus toliau tobulinamos duomenų rinkimo apžvalgoms metodikos.
- *Eurostat* ir *Eurostudent*, kartu su *Eurydice*, bus prašomi talkinti renkant aktualius duomenis.
- Apžvalgų rengimą prižiūrės Bolonijos tolesnės veiklos grupė, ji vadovaus ir bendros ataskaitos, apimančios visų minėtų šaltinių duomenis, rengimui 2012 m. ministrų konferencijai.

28. Mes prašome E4 grupę (ENQA–EUA–EURASHE–ESU) tęsti jų bendradarbiavimą toliau siekiant Europos [aukštojo mokslo] kokybės užtikrinimo ir garantuoti, kad Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo registras būtų vertinamas iš šalies, atsižvelgiant į partnerių nuomones.

29. Mes vėl susitikime Bolonijos jubiliejinėje konferencijoje, kuri vyks Budapešte ir Vienoje 2010 m. kovo 11–12 d. ir kuriai vadovaus Austrija ir Vengrija. Kita įprastinė ministrų konferencija vyks 2012 m. balandžio 11–12 d. Bukarešte, jai vadovaus Rumunija. Kitos ministrų konferencijos bus surengtos 2015, 2018 ir 2020 m.